

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet

Examensarbete kandidatnivå

FEKK01

HT 2008

Redovisningens roll i finanskrisen

**Har redovisningen påverkat finanskrisen och kommer den
framtida redovisningen att påverkas av finanskrisen?**

Handledare:

Erling Green

Carl-Michael Unger

Författare:

Charlotta Granström

Karin Petersson

Andreas Pålsson

Sammanfattning

Examensarbetets titel:	Redovisningens roll i finanskrisen – har redovisningen påverkat finanskrisen och kommer den framtida redovisningen att påverkas av finanskrisen?
Seminariedatum:	19 december 2008
Ämne/kurs:	FEKK01, Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng
Författare:	Charlotta Granström, Karin Petersson och Andreas Pålsson
Handledare:	Erling Green och Carl-Michael Unger
Fem Nyckelord:	Finanskris, redovisning, IFRS, principbaserat regelverk, finansiella instrument
Syfte:	<p>Uppsatsens syfte är att diskutera:</p> <p>om det finns ett samband mellan redovisning och finanskrisen i USA.</p> <p>om det är sannolikt att finanskrisen kommer att medföra förändrade redovisningsnormer</p>
Metod:	I examensarbetet tillämpas ett abduktivt arbetssätt. En kvalitativ metodansats har använts, och semistrukturerade intervjuer har genomförts för att samla in empiriskt material.
Teoretiska perspektiv:	I teoriavsnittet kopplas gällande regelverk ihop med rådande finanskris. Vidare beskrivs gällande regelverk och en fördjupning görs i redovisning av finansiella instrument.
Empiri:	Intervjuer har genomförts med både företag och redovisningsexperter för att få två perspektiv på diskussionen. Empirin består av ett urval av materialet som framkommit vid intervjuerna.
Slutsats:	Det råder delade meningar angående redovisningens inverkan på finanskrisens uppkomst, däremot kan det av analysen utläsas att redovisningen har haft en viss påverkan på finanskrisens vidare förlopp. Det är högst troligt att regelverken kommer att ändras till följd av finanskrisen.

Abstract

- Title:** The importance of accounting in the financial crisis – has accounting affected the financial crisis and will the future accounting be affected by the financial crisis?
- Seminar date:** December 19th, 2008
- Course:** FEKK01, Degree Project Undergraduate level, Business Administration, Undergraduate level, 15 University Credits Points (UPC)
- Authors:** Charlotta Granström, Karin Petersson och Andreas Pålsson
- Advisors:** Erling Green and Carl-Michael Unger
- Key words:** Financial crisis, accounting, IFRS, principal based rules, financial instruments
- Purpose:** The degree thesis purpose is to analyse whether the accounting rules is connected to the current financial crisis in USA. The purpose is also to discuss if the future accounting will be affected by the financial crisis.
- Methodology:** In the thesis we apply an abductive way of working. We have used a qualitative approach and semi structured interviews have been made to collect empirical material.
- Theoretical perspectives:** The theory chapter contains a description of the connection between accounting rules and the current crisis. Further on the accounting rules are discussed and a deeper deliberation in accounting of financial instrument is made.
- Empirical foundation:** Interviews has been made with both companies and accounting experts to get two perspectives on the chosen subject. The empirical material contains of a selection of the information that was collected from the interviews.
- Conclusions:** There are different opinions concerning the influence of accounting in the appearance of the financial crisis, however it can be concluded that accounting has had some affect on the further progress of the financial crisis. It is probable that the accounting rules will be changed as a consequence of the financial crisis.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.1.1 <i>Finanskrisens utveckling</i>	2
1.1.2 <i>Redovisningens roll</i>	3
1.2 PROBLEMDISKUSSION	4
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	6
1.4 SYFTE	6
1.5 AVGRÄNSNING	6
2 METOD	7
2.1 ANSATS OCH ARBETSSÄTT	7
2.2 DATAINSAMLINGSMETOD	8
2.2.1 <i>Intervju</i>	9
2.3 GILTIGHET	10
2.3.1 <i>Reliabilitet</i>	10
2.3.2 <i>Validitet</i>	10
2.4 KÄLLKRITIK	11
3 TEORI	12
3.1 REGELBASERAD OCH PRINCIPBASERAD NORMGIVNING	12
3.2 IASB:S FÖRESTÄLLNINGSRAM	12
3.2.1 <i>Begriplighet</i>	12
3.2.2 <i>Relevans</i>	13
3.2.3 <i>Tillförlitlighet</i>	13
3.2.4 <i>Jämförbarhet</i>	14
3.2.5 <i>Avvägning mellan tillförlitlighet och relevans</i>	15
3.3 FINANSIELLA INSTRUMENT	15
3.3.1 <i>IAS 32 – Finansiella instrument: Klassificering</i>	15
3.3.2 <i>Derivat</i>	16
3.3.3 <i>IAS 39 – Finansiella instrument: Redovisning och värdering</i>	17
3.3.4 <i>IFRS 7 – Finansiella instrument: upplysningar</i>	19
4 EMPIRI	21
4.1 INTERVJU 1	21
4.1.1 <i>Presentation</i>	21
4.1.2 <i>Regelbaserad eller principbaserad normgivning?</i>	21
4.1.3 <i>Kritik av IFRS och IAS 39</i>	22
4.1.4 <i>Värderingsproblematiken</i>	23
4.1.5 <i>Redovisningens påverkan på finanskrisen</i>	24
4.1.6 <i>Finanskrisens påverkan på redovisningen</i>	25
4.2 INTERVJU 2	26
4.2.1 <i>Presentation</i>	26
4.2.2 <i>Kritik av IFRS och IAS 39</i>	26
4.2.3 <i>Värderingsproblematiken</i>	26
4.3 INTERVJU 3	27
4.3.1 <i>Presentation</i>	27
4.3.2 <i>Regelbaserad eller principbaserad normgivning?</i>	27
4.3.3 <i>Kritik av IFRS och IAS 39</i>	28
4.3.4 <i>Värderingsproblematiken</i>	28
4.3.5 <i>Redovisningens påverkan på finanskrisen</i>	29
4.3.6 <i>Finanskrisens påverkan på redovisningen</i>	29
4.4 INTERVJU 4	31
4.4.1 <i>Presentation</i>	31
4.4.2 <i>Kritik av IFRS och IAS 39</i>	31
4.4.3 <i>Värderingsproblematiken</i>	31

4.4.4 Redovisningens påverkan på finanskrisen	32
4.4.5 finanskrisens påverkan på redovisningen	32
5 DISKUSSION OCH ANALYS	34
5.1 REGEL- ELLER PRINCIPBASERAT	34
5.2 KRITIK AV IFRS OCH IAS 39	35
5.3 VÄRDERINGSPROBLEMATIK	36
5.4 REDOVISNINGENS PÅVERKAN PÅ FINANSKRISEN	37
5.5 FINANSKRISENS PÅVERKAN PÅ REDOVISNINGEN	38
6 SLUTSATSER	40
6.1 SLUTSATSER	40
6.2 VIDARE FORSKNING	41
7 REFERENSER	43
7.1 PUBLICERADE KÄLLOR	43
7.2 LAGTEXT	44
7.3 MUNTliga KÄLLOR	44
7.4 ELEKTRONISKA KÄLLOR.....	44
8 BILAGOR	46
8.1 BILAGA 1 – INTERVJUGUIDE FÖRETAG	46
8.2 BILAGA 2 – INTERVJUGUIDE REDOVISNINGSEXPERTER	47

Förkortningar

IASB: *International Accounting Standards Board*

IFRS: *International Financial Reporting Standards*

IAS: *International Accounting Standard*

FASB: *Financial Accounting Standards Board*

US GAAP: *US Generally Accepted Accounting Principles*

1 Inledning

Det inledande kapitlet presenterar bakgrunden till det valda ämnet, och leder genom problemdiskussionen läsaren fram till problemformulering och syfte. Slutligen beskrivs gjorda avgränsningar.

Så länge allt går bra kan det upplevas som mindre viktigt att satsa på en redovisning av hög kvalitet. Men det är när kriser av det aktuella slaget undviks som redovisningen verkligen har varit till nytta. (Marton, 2008, Dagens industri, sid 4)

1.1 Bakgrund

Finanskrisen som idag råder är ”den värsta sedan depressionen”, detta hävdar Finansminister Anders Borg på en pressträff. (TT, 2008) Världens rika länder är på väg in i recession, något som inte skett sedan depressionen på 1930-talet. Finanskrisen håller på att leda till en stor ekonomisk kris som inte lämnar någon oberörd. (Ljung, 2008)

Det kan finnas flera orsaker till krisen som den globala finansmarknaden upplever idag. Orsaker som nämnts är bristfällig riskhantering och alltför komplexa finansiella instrument. (Petersen, 2008) Jan Marton anser att redovisningen spelar en betydande roll i finanskrisen. Han menar att det saknas transparens i redovisningen, vilket bland annat gör att det inte går att utläsa vilken risk ett företag är exponerat för. (Marton, 2008)

1.1.1 Finanskrisens utveckling

Finanskrisen har stegvis utvecklats genom en rad olika stadier. Krisen har sitt ursprung i USA där kreditgivare efter högkonjunkturen hade gott om pengar som de ville låna ut för att kunna tjäna ännu mera pengar. I början av 2000-talet verkade dessutom bostadsmarknaden stabil med stadigt stigande priser. Kreditgivarna vände sig vid det här laget till en ny målgrupp, då de erbjöd relativt fattiga hushåll lån till att köpa hus. Låntagarna blev lockade med vad som till en början var mycket fördelaktiga lånevillkor. Lånen kallades för subprimelån. (Rosén, 2008) De risker som uppstod i och med subprimelånen hanterades genom att bankerna paketerade om lånen och sedan sålde dem vidare i form av obligationer. De finanspaket som skapades var ”så komplexa att ingen riktigt förstod sig på dem”. Ändå gav ratinginstituten finanspaketen höga kreditbetyg. (Almgren, 2008)

Under 2006 började en stor del av låntagarna att få svårigheter att betala räntor och amorteringar då villkoren skärptes. Vid den här tiden hade dessutom ekonomin överlag stagnerat. Priserna sjönk på bostadsmarknaden och den stabilitet som rådde under de första åren på 2000-talet fanns inte längre kvar. (Rosén, 2008) I början av 2007 fortsatte huspriserna att sjunka kraftigt. Samtidigt skulle låntagarna betala en högre ränta på subprimelånen. Detta gjorde att många var tvungna att överlämna sina hus till banken. Vid det här laget var dock lånen ofta större än värdet på huset. (Almgren, 2008) Istället för de vinster som banker och låneinstitut hade räknat med, satt de med förluster. Kreditgivarna började inse att de pengar de lånat ut inte skulle betalas tillbaka. (Rosén, 2008)

I och med att bolåneinstituten hade sålt vidare stora delar av fordringarna på subprimelånen till olika aktörer på finansmarknaderna, även utanför USA, kom raset på den amerikanska bostadsmarknaden att påverka hela världsekonomin. Köpare över hela världen såg sina förväntade vinster gå upp i rök. Plötsligt satt även de med förluster. (Rosén, 2008)

De första symtomen på att en riktigt allvarlig finanskris var att vänta kom sommaren 2007. Både Investmentbanken Bear Stearns och Franska banken BNP Paribas rapporterade om stora förluster. Vid samma tidpunkt varnade USA:s centralbank för att subprimekrisen kunde komma att kosta motsvarande 600 miljarder kronor. Även centralbankerna i flera andra länder satte in akuta åtgärder, bland annat genom att sänka styrräntorna och öka mängden pengar i det finansiella systemet. Banker och andra finansföretag är knutna till varandra och till andra

delar av ekonomin genom ett nät av bland annat skulder och lån. Detta leder till en slags ond cirkel där stora förluster i finanssektorn ger dyrare lån, vilket i sin tur ger mindre investeringar, lägre vinster, lägre sysselsättning och lägre konsumtion. Finanskrisen och lågkonjunkturen förstärker på detta sätt varandra. (Rosén, 2008)

Under 2008 har finanskrisen fortsatt att skörda offer och en mängd stora finansföretag har kraschat. Bolåneinstitutet Fannie Mae och Freddie Mac räddades av USA:s centralbank, medan banken Lehman Brothers tvingades ansöka om konkurs i slutet av sommaren. (Rosén, 2008) Kraschen blev början på den väldiga kreditkris världens finansmarknader i dagsläget befinner sig i. (Almgren, 2008)

1.1.2 Redovisningens roll

Bristande redovisning har som nämnts spelat en roll i dagens enorma finanskris. I dagsläget saknas bland annat den transparens som behövs i redovisningen för att kunna skapa en rättvisande bild av företagets riskexponering. Konsekvenserna har blivit att det inte finns någon vilja att låna ut pengar, och även de som saknar, eller har väldigt liten, riskexponering kommer att drabbas. (Marton, 2008)

Det finns flera historiska exempel där högst tvivelaktig redovisning har lett till stora skandaler. Enronskandalen i USA, som skakade finansvärlden år 2001, är ett exempel där en något för vid tolkning av redovisningsnormerna ledde till konkurs. (Marton et al, 2008) Cirka 300 miljarder kronor försvann i konkursen som följde då det uppdagades att Enrons bokföring var allt annat än rättvisande, och att de blåst upp företagets vinster. Företagskollapsen ledde dessutom till att tiotusentals amerikaner förlorade sina jobb. (TT, 2006)

Enron redovisade intäkter och tillgångar i koncernen medan kostnader och skulder inte inkluderades i koncernens redovisning. Dessutom gjorde företaget en väldigt vid tolkning av vad ett derivatinstrument är för något och klassificerade kontrakt som derivat, trots att de egentligen borde ha klassificerats som servicekontrakt. Detta var möjligt på grund av att företaget trots allt kunde hävda att kontrakten uppfyllde kriterierna för ett derivat. (Marton et al, 2008) Skandalen ledde till skärpta redovisningskrav för börsnoterade bolag, vilket sedan följdes av liknande krav i EU. (TT, 2006)

Utvecklingen under de senaste årtiondena mot alltmer komplexa finansiella instrument och ökad möjlighet till mer avancerade strategier för riskhantering på de finansiella marknaderna, har lett till att redovisning av finansiella instrument är ett ämne som debatterats flitigt. (Marton et al, 2008)

Redovisningen av finansiella instrument har visat sig vara svår att reglera. I USA har organisationen FASB (Financial Accounting Standards Board) arbetat med detta sedan slutet av 1980-talet. Den internationella redovisningsorganisationen IASB (International Accounting Standards Board) har följt i FASB:s fotspår och arbetat med redovisning av finansiella instrument i drygt tio år. IASB utarbetar de IFRS (International Financial Reporting Standards) regler som europeiska, däribland svenska, noterade koncerner använder. Trots ansträngningarna från både FASB:s och IASB:s sida anses arbetet ännu inte ha resulterat i tillfredsställande lösningar. (Marton, 2008)

De finansiella rapporterna ska enligt IFRS tillhandahålla information om ett företags finansiella ställning och resultat, samt om förändringar i den ekonomiska ställningen. Syftet med den information som företagen sammanställer och presenterar i sina finansiella rapporter är att den ska kunna användas som underlag för olika ekonomiska beslut. Användarna är enligt IASB investerare, långgivare, kunder med flera. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 9, 12) IASB belyser fyra kvalitativa egenskaper som informationen ska inneha, nämligen: begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 24)

1.2 Problemdiskussion

Anders Borg hävdar att några av orsakerna till dagens finanskris är bristfällig riskhantering och alltför komplexa finansiella instrument. (Petersén, 2008) Jan Marton understryker redovisningens skuld i finanskrisen, och hävdar att det framför allt är bristande redovisning av finansiella instrument som är kopplad till krisen. (Marton, 2008)

De finansiella rapporterna ska tillhandahålla information om ett företags finansiella ställning och resultat. Informationen ska även uppfylla kraven om begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 9, 12, 24) Informationen avseende finansiella instrument är i många fall bristfällig, vilket leder till att redovisningen av

instrumenten saknar transparens, och med andra ord inte uppfyller de krav som ställs på redovisningen. (Finansinspektionen, 2008)

Det är inte särskilt långesedan det, precis som nu, fördes en debatt runt om i världen angående redovisningen och dess regelverk. Orsaken till denna globala debatt var Enronskandalen, år 2001. Då var det många som i svensk press uttalade sig negativt kring utformningen av det amerikanska regelverket. I Balans nr 2 2002 diskuterar flera specialister inom området kring tänkbara orsaker till skandalen. Göran Tidström, ordförande i europeiska revisorsorganisationen FEE, ifrågasätter det amerikanska regelverket och ställer sig kritisk till deras detaljerade ”kokboksregler”. Mats Fredricson, ordförande i FAR, skriver i samma artikel om vikten att ha god redovisningssed som grundtanke. Vidare skriver Anders Holm, ordförande i FAR:s etikkommitté, att den snabba utvecklingen av nya affärer gör att det blir omöjligt att kontrollera dessa med hjälp av detaljerade regelverk. (Holmquist, 2002)

I Balans nummer 11 2008 diskuteras dagens finanskris och än en gång riktas kritik mot amerikanska så kallade kokboksregler. Trots detta befaras finanskrisen leda till fler regler och mer detaljkrav istället för att förenkla genom mer övergripande principbaserade regler. (Bäckström och Forsell, 2008)

Enronskandalen är ett exempel som visade på brister i USA:s redovisningsregler, då vissa regler visade sig möjliga att kringgå. Detta ledde till ändrade redovisningskrav. Författarna till den föreliggande uppsatsen anser att på grund av att även dagens finanskris har sitt ursprung i USA finns det anledning att ifrågasätta det amerikanska redovisningsregelverket, men kanske också IFRS.

Frågan författarna ställer sig är huruvida redovisningen förmedlar en rättvisande bild av företagets situation till diverse intressenter. Har redovisningens utformning någon betydelse då det gäller att förhindra situationer av det aktuella slaget? Kan dagens finanskris delvis ha uppkommit på grund av vissa människor som anser sig veta bättre än övriga aktörer på marknaden, och som gör allt för att hitta kryphål i regelverken? Spelar det då någon roll hur detaljerade eller odetaljerade regelverken är?

1.3 Problemformulering

Problemdiskussionen tillsammans med föregående bakgrund har lett oss fram till följande huvudfrågeställningar:

Vilken roll har redovisningen spelat i den aktuella finanskrisen?

På vilket sätt kan finanskrisen komma att påverka den framtida redovisningen?

För att bättre kunna besvara dessa frågor kommer även diskussioner att föras kring regelverket IFRS och dess utformning, samt problematiken vid värdering av finansiella instrument.

1.4 Syfte

Uppsatsens syfte är att diskutera:

om det finns ett samband mellan redovisning och finanskrisen i USA.

om det är sannolikt att finanskrisen kommer att medföra förändrade redovisningsnormer

1.5 Avgränsning

För att uppfylla syftet har författarna valt att titta närmre på IFRS som är det europeiska regelverket. Det amerikanska regelverket US GAAP (US Generally Accepted Accounting Principles) kommer att diskuteras i jämförande syfte, och någon grundligare analys av detta regelverk kommer därför inte att göras. Uppsatsen syftar till att analysera hela IFRS, men relativt stort fokus kommer att ligga på redovisning av finansiella instrument. Detta på grund av ovan nämnda indikationer som pekar på att redovisningen av finansiella instrument har påverkat finanskrisens utveckling.

2 Metod

I detta kapitel kommer författarna att diskutera och argumentera kring valen av metoder som kommer att sätta sin prägel på hela uppsatsen. Inledningsvis redogörs för val av ansats och arbetssätt och vidare beskrivs metod för datainsamling. Avslutningsvis förs en diskussion kring giltighet och använda källor.

2.1 Ansats och arbetssätt

Författarna kommer i forskningen att använda en kvalitativ ansats då uppsatsens karaktär gör att kvantitativa mätningar är olämpliga. Målet är att genom intervjuer få en djupare förståelse för området och att få respondenternas syn på problemet. Enligt Patel och Davidsson (2003) är syftet med kvalitativ ansats just att få en annan och mer fragmentiserad kunskap än den som ofta erhålls via kvantitativa metoder. Analysen av de kvalitativa data som samlats in kommer att ske successivt under arbetets gång. Detta arbetssätt är vanligare vid en kvalitativ ansats än vid en kvantitativ. Vid kvantitativ metod väntar forskaren oftast med analysen tills hela materialet är insamlat. (Patel och Davidsson, 1995) Författarna anser att den information som har genererats vid inledande intervjuer kan vara till användning vid de intervjuer som följer, exempelvis genom att ge uppslag till nya frågeställningar. Därmed kan intervjuerna utnyttjas på ett bättre sätt. Insamlingen av primärdata begränsar sig till fyra intervjurespondenter, och detta är ännu ett argument för att använda en kvalitativ ansats. Om en kvantitativ ansats istället hade använts hade ett större antal respondenter krävts för att generera likvärdigt material. Kvalitativ ansats associeras traditionellt sett med en interpretivistisk, det vill säga en tolkningsinriktad, syn. (Bryman och Bell, 2005) Det är dock viktigt att poängtera att det inte finns en strikt uppdelning i praktiken. Det är mycket möjligt att exempelvis göra en kvalitativ forskning med en positivistisk syn på verkligheten. (Bryman och Bell, 2005)

Författarna har vidare valt att använda sig av en abduktiv metod. Den abduktiva metoden kan ses som en kombination mellan den deduktiva metoden, där utgångspunkten är befintlig teori och en hypotes testas mot verkligheten, och den induktiva metoden som istället tar sin

utgångspunkt i verkligheten, utan förankring i tidigare teori. (Patel och Davidsson, 1995) Författarna har inledningsvis valt att arbeta enligt en process som påminner om deduktion, då arbetet till att börja med utgick från artiklar, debatter och teorier kring området. Detta material används främst som en referensram i det vidare arbetet. Författarna kommer dock huvudsakligen att arbeta enligt en induktiv metod, då syftet med uppsatsen är explorativt snarare än att testa hypoteser. Det empiriska arbetet kommer främst att ligga till grund för de slutsatser som dras, medan teorin, som tidigare nämnts, finns med som en referensram.

2.2 Datainsamlingsmetod

Författarna kommer att samla in, sammanställa och tolka primärdata. En fördel med att använda sig av primärdata är att data samlas in just för det aktuella syftet, och därmed kommer insamlad data att vara direkt tillämpbar på uppsatsens problemformulering.

Författarna kommer att samla in och använda primärdata i form av intervjuer med såväl redovisningsexperter som företag. Det valet har gjorts för att, i analysen, skapa en djupare förståelse för det aktuella området, och för att det ökar möjligheten att uppsatsen resulterar i nytt kunskapsbidrag. Valet att använda intervjuer baseras på att det valda ämnet kräver den kvalitativa information som en intervju kan ge. Ämnet som har valts är inte lätt att undersöka genom observationer, då det inte är något fenomen som finns och diskuteras, och därmed kan iakttas. Ett alternativ till intervjuer skulle däremot kunna vara en enkätundersökning. En stor fördel med en enkätundersökning är möjligheten att ta del av kunskap från betydligt fler respondenter. Oftast har enkäter även egenskapen att sammanställning av materialet är lättare och inte lika tidskrävande som vid intervjuer. (Bryman och Bell, 2005) Med tanke på valet av kvalitativ metod och behovet av mer djupgående information i åtanke, så är det inte självklart att en sammanställning av enkätmaterial hade varit smidigare då det hade krävts mer detaljerade och öppna frågor. Enkätundersökningar saknar många av de egenskaper som undersökningen behöver, exempelvis möjligheten till förtydligande och följdfrågor. Författarna vill även säkerställa den egentliga respondenten. Vid en enkätundersökning är det svårt att veta vem som faktiskt har besvarat frågorna. (Bryman och Bell, 2005)

Författarna kommer även att använda sig av sekundärdata, det vill säga data som någon annan tidigare har samlat in och sammanställt, och som tas del av i andra hand. Sekundärdata sparar tid och pengar och är ofta ett utmärkt sätt att få bakgrundsinformation och förberedelse inför insamling av empiri. (Bryman och Bell, 2005) Den aktuella sekundärdatan är hämtad från

tryckta källor såsom böcker, och tidskrifter samt som från elektroniska källor, såsom Internet. Författarna anser att detta, i kombination med de ovan nämnda primärdata, kommer att ge en tillräcklig grund för att uppfylla det tidigare beskrivna syftet.

2.2.1 Intervju

För att få en differentierad syn på problemet som ska undersökas har författarna valt att intervjua både företag och redovisningsexperter. Fördelen med valet är att det då framkommer två olika perspektiv på ämnet, och därmed ökar också reliabiliteten på resultatet.

När författarna tog kontakt med redovisningsexperter kontaktades framför allt de stora revisionsbyråerna, för att öka chansen att hitta en respondent med kunskaper inom just det aktuella området. Inledningsvis togs dock kontakt även med några mindre revisionsbyråer. De ansåg sig dock inte ha tillräckligt med specifik kunskap för att kunna bidra med relevant information. Även det faktum att de utvalda revisionsbyråerna finns i vårt geografiska område hade viss betydelse vid valet av respondenter, då det föreligger begränsade resurser, och möjligheten att genomföra personliga intervjuer var av stor betydelse. Detta för att minimera risken för missförstånd och för att få en bättre kontakt med respondenten. Det visade sig dock att flertalet redovisningsexperter som har kunskap inom det aktuella området arbetar i Stockholm. Därför har en personlig intervju genomförts, medan en intervju har utförts via telefon. Förfrågan till våra tänkbara respondenter har skett både via mail- och telefonkontakt. Det har varit vissa svårigheter att få tag i redovisningsspecialister som har haft möjlighet att hjälpa till, och mycket tid har lagts ner på att söka lämpliga respondenter.

Vid valet av företag utgicks det i första hand från att respondenten skulle arbeta inom en koncern som följer IASB:s redovisningsnormer. Även här spelade den geografiska placeringen av företaget en viss roll, för att underlätta personliga intervjuer. Liksom vid kontaktandet av redovisningsexperter gick förfrågan till lämpliga företag ut både via mail- och telefonkontakt.

Intervjuer vid en kvalitativ ansats kännetecknas ofta av en låg struktureringsgrad. (Bryman och Bell, 2005) Genom att ge respondenterna möjlighet att tala relativt fritt om sina erfarenheter och kunskaper kan intervjuerna ge en mer detaljerad bild. Istället för helt ostrukturerade intervjuer användes semistrukturerade. Detta för att kunna leda intervjun mot

vissa specifika områden, men samtidigt ha möjlighet att ställa följdfrågor och låta respondenten resonera relativt fritt. Att intervjuerna är semistrukturerade tillsammans med det faktum att de olika respondenterna har skilda erfarenheter och kunskaper, ledde till att materialet som framkom av de olika intervjuerna skiljer sig något åt. Personliga intervjuer har valts för att ha minska risken för missförstånd. I motsats till exempelvis mail-intervjuer ger personliga intervjuer större möjlighet till följdfrågor och diskussion. En annan fördel är att respondenten inte har möjlighet att fullt ut förbereda sig och använda sig av genomtänkta formuleringar.

2.3 Giltighet

2.3.1 Reliabilitet

För att kunna nå en hög reliabilitet, det vill säga hög pålitlighet (Halvorsen, 1992), i uppsatsen har intervjuerna spelats in med hjälp av en diktafon. Därigenom har det säkerställts att ingen väsentlig information uteblir, vilket det finns risk för om endast anteckningar förs. Ett medvetet beslut att alltid vara minst två personer närvarande vid intervjuerna, bidrar också till en hög reliabilitet i intervjumaterialet. Något som däremot påverkar reliabiliteten negativt är att insamlandet av empiri har begränsats till fyra intervjuer. Ett större antal intervjuer hade bidragit med fler åsikter och erfarenheter. Det faktum att tiden för detta arbete är limiterad har bidragit till begränsningen av antal intervjuer, liksom svårigheten att få kontakt med lämpliga respondenter. I insamlandet av sekundärdata har författarna genom hela processen övervägt huruvida källan är trovärdig. Ursprungskällor har använts i så stor utsträckning som möjligt.

2.3.2 Validitet

En hög reliabilitet ger inte automatiskt en hög validitet. (Patel och Davidsson, 1995) Validitet innebär att den data som samlas in är relevant för den aktuella problemställningen.

(Halvorsen, 1992) Inför intervjuerna har författarna därför läst på i ämnet och skaffat en kunskapsgrund för att bättre kunna avgöra vilken information som är valid för arbetet. Innan intervjuerna har genomförts har handledarna bidragit med feedback och tips för att intervjuerna ska generera bästa möjliga material. Eftersom flertalet av intervjuerna har genomförts personligt, där författarna har träffat respondenten, har båda parter haft möjlighet till följdfrågor och förtydligande. Samma möjlighet fanns även under telefonintervjun. Även detta påverkar validiteten positivt.

2.4 Källkritik

Uppsatsens empiriska material består av fyra intervjuer. Två av dessa är genomförda med företag. Vid intervjun med Oskar Persson på Wihlborgs genererades inte lika mycket relevant material till examensarbetet. Detta till följd av att redovisning inte ingår i respondentens arbetsuppgifter, och att han därmed inte heller har tillräcklig kunskap om gällande regelverk. I samband med förfrågan till Wihlborgs bifogades intervjufrågorna, och därmed borde det önskade innehållet i intervjun ha framgått. Detta påverkar reliabiliteten i det empiriska materialet negativt. Resterande intervjuer genomfördes med två redovisningsexperter. Telefonintervjun med Richard Johnsson motsvarade inte förväntningarna fullt ut, då respondenten mest arbetar med små och medelstora företag, och därför inte har specialkunskap inom IFRS. Intervjun gav dock mycket bra reflektioner kring övriga områden. Även i detta fall hade intervjufrågorna skickats till respondenten i förväg.

Författarna är medvetna om att respondenterna i samtliga intervjuer har framfört sina subjektiva bedömningar och åsikter. Eftersom intresset ligger i att få fram olika åsikter ses inte detta som något negativt. Det finns också en medvetenhet om att tolkning av material, av såväl primärdata som sekundärdata, kan ha präglats av författarnas subjektivitet.

Det valda ämnet är väldigt aktuellt vilket innebär att nytt material publicerats löpande under arbetets gång. Därför kan det finnas mer aktuell information tillgänglig än den som har använts.

3 Teori

I detta kapitel redogörs för de teorier som anses relevanta och som kommer att användas som en referensram i det vidare arbetet. Nedanstående teorier kommer därför inte att vara den huvudsakliga grunden för analysen, utan snarare komplettera empirin genom att ge förberedande kunskap inför kommande diskussion.

3.1 Regelbaserad och principbaserad normgivning

IASB:s regelverk, IFRS har för avsikt att innehålla principbaserade standarder. Detta till skillnad från USA:s regelverk US GAAP, som traditionellt sett är mer regelbaserat. En principbaserad normgivning innehåller mer kvalitativa principer. Avsikten är att de redovisande företagen ska göra egna professionella tolkningar och bedömningar, inom ramen för redovisningens principer. I regelbaserad normgivning anges istället kvantitativa principer, och regler som beskriver enskilda situationer, i större utsträckning. (Marton et al, 2008)

3.2 IASB:s Föreställningsram

Redovisningens uppgift är bland annat att förse olika intressenter med information som hjälper dem att bedöma hur stor företagets vinst kan bli i framtida perioder. (Artsberg, 2003) För att redovisningen ska fylla sitt syfte och göra informationen i de finansiella rapporterna användbar för användarna måste den uppfylla vissa kvalitativa egenskaper. De fyra viktigaste egenskaperna är begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 22)

3.2.1 Begriplighet

Den information som ges i de finansiella rapporterna måste vara lättbegriplig för användarna. Det förutsätts dock att användarna har viss kunskap om affärsverksamhet, ekonomi och redovisning. Information som rör komplicerade frågor, får dock inte utelämnas enbart på

grund av att den kan vara för svår för vissa användare att förstå, om den i övrigt är relevant för användarna vid deras beslut. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 23)

3.2.2 Relevans

En annan viktig egenskap hos informationen är relevans. Informationen anses relevant om den underlättar användarnas beslutsfattande, antingen genom utvärdering av tidigare händelser, analys av aktuella förhållanden, eller skattning av framtiden. Informationen som lämnas kan vidare vara av bekräftande eller korrigerande karaktär. (Artsberg, 2003) Relevant information gör det möjligt för användarna att bättre uppfylla de mål som ställts upp. Information som minskar osäkerheten om framtiden och gör förväntningar mindre osäkra är relevant. (Marton et al, 2008)

För att vara relevant måste informationen även ges vid rätt tidpunkt. Om informationen kommer för sent har den inte längre något värde för framtida handlingar, och är då inte heller relevant. Aktiemarknaden kräver i dagsläget snabbare information från de börsnoterade företagen, risken finns dock att detta kan leda till bristfällig information. (Marton et al, 2008)

Huruvida informationen är relevant påverkas av dess karaktär och av dess väsentlighet. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 29) Väsentlig information är tillräckligt betydande för att särredovisas och kan påverka vid beslutsfattande. Omständigheterna kring en transaktion är betydande för huruvida transaktionen är väsentlig eller ej. Transaktioner som är små till sitt värde är oftast inte betydelsefulla för användarna av de finansiella rapporterna. Att särredovisa för små transaktioner skulle istället kunna göra rapporterna än mer svårförståeliga och det vore dessutom alldeles för dyrt att särredovisa transaktioner av detta slag. (Marton et al, 2008)

3.2.3 Tillförlitlighet

För att informationen ska vara användbar måste den vara tillförlitlig. Informationen får därmed inte innehålla väsentliga felaktigheter eller vara vinklad. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 31) Informationen ska på ett korrekt sätt avbilda det den syftar till att avbilda. Vilken grad av tillförlitlighet som måste uppnås beror på vad beslutsfattarna accepterar.

Begreppet tillförlitlighet används främst när något ska mätas. Om utfallet av processen är fel i förhållande till det korrekta värdet, anses informationen inte tillförlitlig. Mätfel kan uppstå på grund av flera orsaker och om sådana fel föreligger kan verksamheten inte avbildas på ett tillförlitligt sätt. (Marton et al, 2008) Exempel på fel som kan uppstå är att mätningen endast inkluderar en delmängd av det den avser att mäta. Ett annat fel som kan uppkomma är att mätningen istället inkluderar för mycket. Validiteten är alltså viktig, det vill säga att mätningarna mäter det de är avsedda för. (Artsberg, 2003)

Verifierbarhet är en egenskap som syftar till att minska inverkan av problem och osäkerhet i mätningar. För att redovisningen ska vara objektiv krävs att alla ekonomiska transaktioner är verifierbara, det vill säga att de kan stödjas. Verifierbarhet ökar objektiviteten men är ingen garanti för att redovisningen på ett korrekt sätt avbildar det den ska. Detta gör att validiteten blir en viktig egenskap för mätningarna. (Marton et al, 2008)

Ytterligare ett krav som IASB ställer på redovisningen för att den ska anses tillförlitlig är att den ska vara neutral. Med detta menas att informationen inte får vara vinklad. (FAR SRS Förlag, Föreställningsramen p. 36) De personer som är delaktiga i redovisningsprocessen avgör huruvida redovisningen är neutral eller ej. Problemet blir därmed att redovisare kan försöka förvränga informationen i syfte att uppnå ett förutbestämt mål. I praktiken är det svårt att uppnå neutralitet i och med att företag ofta kan tjäna eller förlora stora summor beroende på hur redovisningen har utformats. (Marton et al, 2008)

3.2.4 Jämförbarhet

Användaren av redovisningen måste dels kunna göra jämförelser mellan olika företag och dels göra jämförelser över tiden för samma företag. För att det ska vara möjligt att göra jämförelser mellan olika företag krävs det att normgivarna skapar enhetliga regler.

Redovisningsprinciperna måste dessutom användas konsekvent för att det ska vara möjligt att göra jämförelser över tiden. Standardisering är därmed väldigt viktigt för jämförbarheten, men den får inte innebära att det bortses ifrån betydelsefulla omständigheter i det enskilda fallet. (Artsberg, 2003)

Det är dock inte alltid säkert att redovisning som är upprättad inom helt olika affärsområden är jämförbar trots att alla företagen baserar sin redovisning på samma bokföringsmässiga

grunder. Det är förmodligen rent av omöjligt att uppnå en total standardisering. (Marton et al, 2008)

3.2.5 Avvägning mellan tillförlitlighet och relevans

Det måste också göras en avvägning mellan redovisningens tillförlitlighet och relevans. En situation som belyser detta problem är då tillgångar och skulder ska värderas till verkliga värden, vilket ger den mest relevanta informationen till aktieinvestorer. Verkliga värden är för det mesta svåra att bestämma, de har alltså låg tillförlitlighet. IASB har försökt lösa detta problem genom att verkligt värde endast ska användas då det anses att verkligt värde kan mätas på ett tillförlitligt sätt. (Marton et al, 2008)

3.3 Finansiella instrument

3.3.1 IAS 32 – Finansiella instrument: Klassificering

Finansiella instrument klassificeras och definieras i IAS 32. Definitionen i IAS 32 lyder:

Ett finansiellt instrument är varje form av avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld eller ett egetkapitalinstrument i ett annat företag. (FAR SRS Förlag, IAS 32, p. 11)

De finansiella instrumenten delas in i tre olika kategorier: finansiell tillgång, finansiell skuld och egetkapitalinstrument. En finansiell tillgång är en avtalsenlig rätt att erhålla kontanter i framtiden, och kan i sin tur delas upp i fyra undergrupper. (FAR SRS Förlag, IAS 32, p. 11)

Den första kategorin är kontanter som klassificeras som finansiell tillgång eftersom det representerar betalningsmedel. I denna grupp ingår även ett tillgodohavande i en bank som innebär en rätt att erhålla kontanter. Den andra kategorin av finansiella tillgångar är egetkapitalinstrument i ett utomstående bolag. Den tredje gruppen är rätten att tillgodogöra sig kontanter eller någon annan form av finansiell tillgång från ett utomstående bolag. Det kan exempelvis bestå i kundfordringar och leverantörskrediter. (FAR SRS Förlag, IAS 32, Bilaga A, VT 4) Den fjärde och sista kategorin är avtalsenlig rätt att byta en finansiell tillgång eller skuld med villkor som kan gynna det egna intresset. (FAR SRS Förlag, IAS 32, Bilaga A, VT 5)

Finansiella skulder definieras som de förpliktelser som ett företag har förbundit sig till genom avtal. Dessa avtal innebär att företaget ska betala ett annat företag kontanter eller någon annan form av finansiell tillgång, eller att företaget ska göra ett byte av en finansiell skuld eller tillgång med ett utomstående företag under negativa villkor. (Marton et al, 2008)

Ett egetkapitalinstrument är varje form av avtal som innebär en residual rätt i ett företags tillgångar efter avdrag för alla dess skulder. (FAR SRS Förlag, IAS 32, p. 11)

Ett vanligt egetkapitalinstrument är aktier, där aktieägaren har en residual rätt i företaget. Med andra ord kan de flesta tillgångar och skulder ses som finansiella instrument. Det finns dock ett antal poster som trots att de egentligen uppfyller de ovannämnda kriterier inte ska ses som finansiella instrument. Detta gäller pensionsförpliktelser, leasingavtal andelar i dotterföretag med flera, och dessa hanteras i egna standarder. (Marton et al, 2008)

3.3.2 Derivat

Derivat är ett samlingsnamn för vissa finansiella instrument såsom optioner, terminer och swapar. De gemensamma nämnarna för alla dessa instrument är att de styrs av en underliggande tillgång till exempel ett index, en aktie eller en råvara. Det krävs ingen stor investering initialt och transaktionen eller regleringen sker någon gång i framtiden. (FAR SRS Förlag, IAS 39, p. 9) Ett derivat kan med andra ord både vara en skuld eller en tillgång, beroende på hur den underliggande faktorn har utvecklats i förhållande till den formen av derivat som köpts. Om en vinst görs på lösendagen, det vill säga den dag i framtiden transaktionen ska regleras, bokförs derivatet som en tillgång medan det för motparten blir en skuld. (Marton et al, 2008)

Många av de derivatinstrument som finns på marknaden idag utvecklades i första hand för att kunna användas som riskhanterare. När det upptäcktes att det fanns möjlighet för spekulation och vinst utvecklades även handel med dessa instrument. (Byström, 2007) Några av de vanligast förekommande instrumenten är optioner, terminer och swapar.

En option är ett asymmetriskt instrument. Den som har optionen i sin ägo har rätten att kräva en fullgörelse av överenskommelsen medan säljaren är tvungen att genomföra transaktionen

om innehavaren vill fullfölja. Ett köp av en option betyder med andra ord inte att en tillgång anskaffas, utan att rätten att genomföra en framtida transaktion till ett förbestämt pris köps. Det finns två olika sorters optioner, amerikanska och europeiska. En amerikansk option ger innehavaren rätten att när som helst innan lösendagen kräva att transaktionen genomförs. En europeisk option kan däremot endast lösas på lösendagen. Utöver indelningen i amerikanska och europeiska optioner kan en indelning även göras i köp- och säljoptioner. Innehavaren av en köpoption har rätten att köpa något till ett visst pris i framtiden, medan innehavaren av en säljoption har rätten att sälja något till ett visst pris i framtiden. (Byström, 2007)

Ett terminskontrakt innebär att två parter kommer överens om att genomföra en framtida transaktion till ett i förväg fastställt pris. Detta innebär att vid ett terminskontrakt, till skillnad från optioner, förbinder sig båda parterna att genomföra avtalet. Det sker heller ingen betalning vid teckningstillfället. Terminskontrakt används för att säkra företaget mot framtida kurssvängningar. (Marton et al, 2008)

Swapar är ett derivatinstrument som företag kan använda sig av för att hantera risk, paketera om och säkra sina kassaflöden. Det finns två huvudgrupper av swapar, ränteswapar och valutaswapar. Dessa kan i sin tur delas in i oändligt många varianter. Ränteswapar används för att hantera låneräntor och valutaswapavtalet används för att minska eller öka valutaexponeringen. (Marton et al, 2008)

3.3.3 IAS 39 – Finansiella instrument: Redovisning och värdering

Vid värdering av finansiella instrument är det framför allt tre frågor som uppkommer: Till vilket värde ska instrumentet redovisas vid det första tillfället den tas upp? Hur ska instrumentet redovisas vid kommande redovisningstillfällen?, samt hur ska värdeökningar respektive värdeminskningar redovisas? (Marton et al, 2008) Det uppstår egentligen ingen värderingsproblematik vid det första redovisningstillfället då det finansiella instrumentet, precis som vilken tillgång eller skuld som helst, ska tas upp till anskaffningsvärdet. Vid denna tidpunkt är anskaffningsvärdet likställt med verkligt värde. (FAR SRS Förlag, IAS 39, p. 43) Det är först vid efterkommande redovisningstidpunkter som det kan uppstå vissa problem med hur, och till vilket värde som tillgången/skulden ska redovisas. I IAS 39 delas tillgångar och skulder, precis som i IAS 32, in i undergrupper. Dessa undergrupper har olika bestämmelser vad gäller värdering av posten och hur den ska behandlas vid en eventuell värdeförändring. (Marton et al, 2008) Detta illustreras i tabellen nedan.

Kategori	Värdering i Balansräkningen	Redovisning av värdeförändring
Finansiell skuld eller tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen	Verkligt värde	Via resultaträkningen
Investeringar som hålles till förfall	Upplupet anskaffningsvärde	
Låne- och kundfordringar	Upplupet anskaffningsvärde	
Finansiella tillgångar som kan säljas	Verkligt värde	Direkt mot eget kapital
Övriga finansiella skulder	Upplupet anskaffningsvärde	Via resultaträkningen

Källa: Marton et al (2008) sid 341

Ur tabellen ovan kan det utläsas att det finns två olika sätt att värdera ett finansiellt instrument. Antingen värderas det till verkligt värde eller till upplupet anskaffningsvärde. Som tidigare nämnts så är det dock endast efter första redovisningstillfället som dessa skiljer sig åt. Vid värdering till upplupet anskaffningsvärde är utgångspunkten anskaffningsvärde, och hänsyn tas till den effektiva räntan på de tillgångar och skulder som har en fast räntesats. Detta innebär att alla framtida in och utbetalningar som går att hänföra till det finansiella instrumentet beräknas och diskonteras med hjälp av effektivräntemetoden. De värdeförändringar som uppstår periodiseras vilket innebär att orealiserade vinster eller förluster inte redovisas, utan endast vinster eller förluster till följd av avyttring eller nedskrivning. (Marton et al, 2008) Verkligt värde definieras i IAS 39 punkt 9 som:

... det belopp till vilket en tillgång skulle kunna överlåtas eller en skuld regleras, mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs. (FAR SRS Förlag, IAS 39, p. 9)

Enligt IASB:s värderingshierarki ska företaget i första hand använda sig av marknadsvärdet för att bestämma det verkliga värdet på en specifik post. I andra hand ska faktiska priser för liknande tillgångar användas. (Marton et al, 2008) Om det inte finns liknande tillgångar att utgå ifrån, tas ett verkligt värde fram genom olika värderingstekniker. Intentionen är då att

generera ett pris som lever upp till definitionen av verkligt värde genom att på ett så trovärdigt sätt som möjligt återspegla hur marknaden hade kunnat tänkas prissätta tillgången. (FAR SRS Förlag, IAS 39, p. 48 A) En värderingsteknik kan exempelvis grunda sig på nyligen genomförda transaktioner, aktuellt verkligt värde för ett annat liknande instrument eller analys av diskonterade kassaflöden. (FAR SRS Förlag, IAS 39, Bilaga A, VT 74) Ur tabellen kan det även utläsas att det finns två olika sätt att hantera en värdeökning eller värdeminskning, antingen så redovisas förändringen direkt mot eget kapital eller över resultaträkningen. Detta innebär att för kategorin finansiella tillgångar som kan säljas vilken är den enda av kategorierna som innebär att en värdeförändring redovisas över eget kapital så kommer vinsterna eller förlusterna inte att återspeglas i resultaträkningen förrän de har realiserats. (Marton et al, 2008)

3.3.4 IFRS 7 – Finansiella instrument: upplysningar

Upplysningar som lämnas i de finansiella rapporterna i samband med finansiella instrument syftar till att underlätta för användarna i bedömningen av företagets finansiella ställning. Upplysningarna ska både ge information angående de finansiella instrumentens betydelse för företagets finansiella ställning och resultat, samt information kring de risker som uppstår genom de finansiella instrument som företaget exponeras för och hur dessa risker hanteras. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, p. 1)

De risker som normalt omfattas i samband med finansiella instrument är kreditrisk, likviditetsrisk och marknadsrisk. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, p. 32) Risken att en part inte kan uppfylla sina skyldigheter och därmed orsaka att motparten i ett avtal gör en finansiell förlust, kallas kreditrisk. Likviditetsrisk innebär risken för att ett företag, i samband med finansiella skulder, inte ska kunna fullgöra sina åtaganden. Risken för att fluktuationer i marknadspriser kan leda till att verkligt värde eller framtida kassaflöden på finansiella instrument varierar kallas för marknadsrisk. Den kan i sin tur delas upp i tre typer: valutarisk, ränterisk och andra prisrisker. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, Bilaga A) Valutarisk uppstår på finansiella instrument som är utställda en annan valuta än den de är värderade i. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, Bilaga B, B23) För räntebärande finansiella instrument, som exempelvis kundfordringar, uppstår en ränterisk. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, Bilaga B, B 22) Det innebär risken för att värdet på instrumenten sjunker till följd av ändrade räntenivåer. (Riksgälden, 2008) Andra prisrisker kan vara den risk som uppstår till följd av prisvariationer på råvaror eller aktier. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, Bilaga B, B 25)

De upplysningar som enligt IFRS 7 ska lämnas angående ovan nämnda risker kan delas in i kvalitativa och kvantitativa upplysningar. Kvalitativa upplysningar innebär information om hur risken uppkommit och på vilket sätt företaget är exponerat. Även information om företagets hantering och mätning av risken, samt eventuella förändringar sedan tidigare period ska finnas med och klassificeras som kvalitativa upplysningar. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, p. 33) Den andra kategorin, kvantitativa upplysningar, innefattar kvantitativ information om företagets riskexponering. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, p. 34) Informationen ska avspegla hur exponeringen har sett ut under rapportperioden, och om den bilden inte överensstämmer med verkligheten på balansdagen ska extra information om det lämnas. (FAR SRS Förlag, IFRS 7, p. 35)

4 Empiri

I detta avsnitt presenteras ett urval av den data som erhöles vid de intervjuer som genomförts. Urvalet är baserat på vilken relevans informationen har för den aktuella frågeställningen. Varje avsnitt inleds med en kort presentation av den intervjuade parten, och återger sedan respondentens syn på redovisningsproblematiken som är kopplad till finanskrisen. Då informationen som framkommit i intervjuerna i viss mån har varierat, skiljer sig underrubrikerna i nedanstående avsnitt något åt.

4.1 Intervju 1

4.1.1 Presentation

Den första intervjun genomfördes med en man som arbetar på ett större tillverkande företag i Lund. Mannen uttryckte en önskan om att få vara anonym. Respondenten vill att såväl företagets som hans eget namn utelämnas. Koncernen är börsnoterad och följer därmed IASB:s regelverk vid redovisningen av finansiella instrument. Respondenten arbetar som koncerncontroller och i arbetsuppgifterna ingår finansiella instrument löpande vid bokslut. Respondenten har även varit med och tagit fram en redovisningsinstruktion som beskriver hur redovisning av finansiella instrument ska gå till inom företaget. Författarna kommer att referera till respondenten som A.

4.1.2 Regelbaserad eller principbaserad normgivning?

A tycker att både IFRS och US GAAP är alltför regelbaserade regelverk, och belyser problematiken i att normsättarna har försökt lösa tidigare problem med ytterligare detaljreglering. Ett detaljrikt regelverk öppnar upp för människor att hitta sätt att kringgå reglerna. Det som driver dem att hitta dessa kryphål är "affärsgirigheten". Grunden till problemet har egentligen varit oärliga människor. Detta har främst FASB, men även IASB, försökt att reglera genom att ta fram alltför detaljerade regelverk.

Styrkan med principbaserade regelverk är att det blir mycket svårare att hitta kryphål. Som exempel nämner A att det går att göra en principbaserad beskrivning av att brygga en kopp te med hjälp av cirka fem instruktioner. Ska beskrivningen däremot göras i detalj så går det att komma upp i 150 olika steg. Nackdelen med detaljbeskrivningen är att det är lätt att missa något steg.

A tror inte att händelser som Enronskandalen hade kunnat inträffa om regelverken hade varit mer principbaserade. Enronskandalen grundades i att företaget hittade sätt att gå runt regelverket. Detta hade förmodligen varit svårare om regelverken hade varit mer principbaserade, med det huvudsakliga syftet att redovisningen ska ge en rättvisande bild av företagets ekonomiska situation.

4.1.3 Kritik av IFRS och IAS 39

A menar vidare att IASB generellt har försökt att införa mycket detaljregler, och det har visat sig särskilt när det gäller redovisning av finansiella instrument.

Det är illa därför att redovisningen blir så pass detaljerad, och det blir så mycket information i notapparaten att man riskerar att inte se skogen för alla träd. Det blir så mycket uppgifter att dagens årsredovisningar inte ens kan begripas av andra än revisorer och de som gör dem.

A hävdar att redovisarna och revisorerna egentligen inte tror att de som är den faktiska målgruppen, fullt ut kan ta till sig och dra rätt slutsatser av den mängd information som presenteras i de finansiella rapporterna. Detta trots att regelverket har följts. Det är en följd av att regelverket är för komplext.

Om syftet är att få välinformerade aktieägare, analytiker, investerare, kunder och leverantörer, så har man en lång bit kvar. Därför att just nu har man snarare förvillat korten än gjort det klarare. Och roten till det onda är till stor del att det är så detaljerat, så det är svårt att ta till sig informationen. När analytiker säger att de inte förstår vad uppskjutna skatter är för något, och då bara tar bort det från sina analysmodeller, så har man ju misslyckats fullständigt från regelsättarens sida.

Mätningar har konstaterat att många investerare och analytiker hoppar över viss information i de finansiella rapporterna. Det har i mätningarna framkommit att allt som handlar om finansiella instrument, uppskjutna skatter, förvärvsredovisning/analyser och pensioner är saker som användarna av rapporterna mer eller mindre bortser från i sina analysmodeller. Detta på grund av att de inte begriper vilka slutsatser de ska dra av informationen.

Då menar vi att man helt har missat syftet, nämligen att förse intressenter med grund för att kunna fatta kloka beslut. Det är lite patetiskt om jag ska säga precis vad jag själv tycker, att de faktiskt hoppar över just de saker som är de största och mest genomgripande förändringarna. Nämligen IAS 12, 19, 39 och IFRS 3. Det är de fyra största och dem hoppar de över.

4.1.4 Värderingsproblematiken

A konstaterar att enligt IAS 39 ska en bedömning av marknadsvärdet göras, för de finansiella instrument som ska värderas till verkligt värde. Dessa finansiella instrument måste alltid omvärderas. Vid omvärderingen kan problem uppstå om det inte finns någon fungerande marknad, och kanske inte heller någon notering. Obligationer och andra värdepapper har normalt sett ett marknadsvärde. Däremot finns det sällan ett marknadsvärde för mindre innehav i externa bolag, eftersom de inte är noterade. Då görs någon annan typ av bedömning av vad som kan vara ett lämpligt värde.

Respondenten tror att ifall företagen blev tvungna att värdera alla poster i balansräkningen till verkligt värde, vilket många i USA förespråkade innan finanskrisen, skulle det bli ännu svårare att dra några slutsatser av redovisningen. Det skulle leda till att alla poster i balansräkningen påverkas av marknadens värdering. Ett exempel som belyser problematiken är en jämförelse mellan en marknadsvärdering i november 2007 och i november 2008. Återspeglar den förändringen verkligen en väsentlig värdenedgång? A menar att den antagligen inte gör det, utan att den snarare är en återspeglning av ett spekulationstryck där en mängd finansiella instrument har drivit priset till fel fiktiva nivåer.

Marknaden är inte tillräckligt effektiv för att det ska vara ultimatum att redovisa allt till verkligt värde. Vid marknadsvärdering krävs en helt effektiv marknad. Det är den dock inte i

verkligheten. Detta gör att värderingen blir en bristfällig återspeglning av det faktiska värdet. Från industrins sida finns ett kompakt motstånd mot verkligt värde, eftersom det kan leda till alltför stora skiftningar i resultatet. Även många analytiker är pessimistiska till att det redan idag finns ett element av marknadsvärdering i balansräkningen. I dagsläget är trots allt många poster fortfarande baserade på det faktiska anskaffningsvärdet. A menar att om allt istället värderades till verkligt värde så skulle det inte finnas en enda tillförlitlig post kvar i balansräkningen.

Redan nu bortser analytikerna från informationen angående verkligt värde, på grund av att de inte litar på den. Anledningen till detta är att värderingen baseras på en bedömning. Vid exempelvis en förvärvskalkyl så kan företagen i princip få fram vilka värden som helst, bara genom att bestämma de tre olika faktorerna: framtida förtjänster, hur lång tid beräkningarna baseras på, och vilken diskonteringsränta som ska användas. Analytikerna förstår att det är på det här sättet, eftersom de själva tidigare gjort dessa bedömningar. Nu vet de dock inte vilka parametrar som har använts vid beräkningen och kan därför inte avgöra om de anser att det är en korrekt värdering. Informationen som ges i noterna är inte tillräckligt detaljrik för analytikerna. Detta gör att de föredrar värdering baserat på anskaffningsvärdet, i och med att de då själva kan göra ytterligare bedömningar.

4.1.5 Redovisningens påverkan på finanskrisen

A menar som nämnts att grunden till problemet egentligen har varit oärliga människor, vilket normsättarna har försökt att reglera genom att göra regelverken än mer detaljerade. Trots den höga detaljnivån så saknas det vissa detaljer i främst USA:s, men också IASB:s, regelverk, vilket har gjort att det har gått att hitta kryphål. A menar att det är en orsak till dagens finanskris.

Subprimelånen hade en stor del i krisens utveckling. Där rörde det sig om en affärsidé som aldrig kunde hålla i längden. Hade exempelvis en revisor granskat affärsidén hade det direkt kunnat konstateras att det var en osund affärsidé. I det fallet kan det handla om att det behövs regelverk som ger revisorer möjlighet att ifrågasätta denna typ av affärsidéer.

4.1.6 Finanskrisens påverkan på redovisningen

A tror att redovisningen framför allt kommer att påverkas för amerikansk del, på grund av att det nuvarande detaljerade regelverket inte fungerar optimalt. Han tror att en förändring kommer att ske mot mer principbaserade regler. Styrkan med principbaserade regelverk är som nämnts att det blir mycket svårare att hitta kryphål. Andra förändringar tror han kommer vara att de som har förespråkat marknadsvärdering kommer att få det mycket svårare och att det till följd av krisen kommer att läggas mer tid på kontrollen av att företagen verkligen följer de regler som finns.

A hävdar att IASB, i IAS 39, har gått lite till överdrift när det gäller reglerna kring vad som är tillåtet och inte, och det har visat sig i samband med den aktuella finanskrisen.

Helt plötsligt gick IASB nästan panikartat in och försökte skyffla om mellan de här portföljerna för att rädda bankerna för annars hade det gått åt helvete. Så trots att det var förbjudet att flytta över till en annan portfölj med en annan värdering tidigare, så ändrades det. Det visar ju att reglerna inte är satta för att de är kloka utan helt plötsligt ska man ändra allt när det inte passar längre.

Detta är ett konkret exempel på att finanskrisen redan nu har påverkat redovisningen. Risk har även visat sig vara en mer påtaglig faktor än tidigare. Den aktuella finanskrisen har lett till insikten att även stora banker kan haverera.

4.2 Intervju 2

4.2.1 Presentation

Den andra intervjun genomfördes med Oskar Persson på Wihlborgs. Wihlborgs är ett fastighetsbolag som är noterat på Stockholmsbörsens Midcap-lista, och därför följer även de IASB:s regelverk vid redovisning av finansiella instrument. Wihlborgs har fastigheter i Malmö, Helsingborg, Lund och Köpenhamn, och i Malmö och Helsingborg är de det ledande fastighetsbolaget. (Wihlborgs, 2008) Respondenten, Oskar Persson, arbetar som controller, och hanterar finansfrågor i stort. Oskar är med i stora delar av hanteringen och administrationen kring finansiella instrument.

4.2.2 Kritik av IFRS och IAS 39

Oskar Persson inser också att de som analyserar rapporterna har svårt att förstå all information som ges i de finansiella rapporterna, vilket kräver att informationen måste vara tydlig. Det kommer dessutom nya finansiella instrument hela tiden, vilket gör det ännu mer komplicerat. Det är omöjligt att ha tillräcklig kunskap om till exempel alla swapar, och det påverkar begripligheten.

4.2.3 Värderingsproblematiken

Wihlborgs som jobbar mycket med derivat mer som ett instrument för riskhantering, snarare än som ett sätt att tjäna pengar, värderar dessa till verkligt värde. Det finns vissa svårigheter vid värderingen av till exempel swaparna som företaget innehar, då det inte finns något klart marknadsvärde på dem. Vissa swapar kan dessutom innehålla, förutom en vanlig swap, optioner och andra faktorer som gör det svårt att bedöma marknadsvärdet. Marknadsvärdet som banken bestämmer på vissa av dessa finansiella instrument kan därför bli en aning missvisande.

Oskar Persson är också tveksam till huruvida värdering till verkligt värde faktiskt förbättrar begripligheten. Han menar dock att det trots allt inte är ultimatum att göra värderingar som enbart är baserade på anskaffningsvärdet heller, utan att det måste göras någon slags

avvägning mellan dessa metoder. Detta blir extra tydligt för företag som innehar aktier som ska redovisas till börsvärdet. I och med att aktiekurserna har fluktuerat väldigt mycket den senaste tiden så har det inte funnits någon egentlig mening med att redovisa aktierna till marknadsvärde. De stora svängningarna på marknaden gör att även Persson ifrågasätter om marknaden verkligen är rationell i dessa lägen.

4.3 Intervju 3

4.3.1 Presentation

Den tredje respondenten är en man som arbetar som kvalificerad redovisningsspecialist på KPMG i Malmö. Respondenten har valt att vara anonym, och författarna kommer i nedanstående avsnitt att referera till respondenten som B. B ingår i en supportfunktion till revisionsteamet vid tolkning och tillämpning av redovisningsregler. KPMG är verksamma i 145 länder och erbjuder branschspecifika och kvalificerade tjänster inom revision, skatt samt rådgivning. I Sverige finns det 60 kontor. (KPMG, 2008)

4.3.2 Regelbaserad eller principbaserad normgivning?

B påpekar att US GAAP brukar anses vara regelbaserad och att IFRS anses mer principbaserad. Undersöks standarder som IAS 39 närmre, kan det dock ifrågasättas om IFRS verkligen är ett principbaserat regelverk. Just IAS 39 påminner väldigt mycket om de amerikanska reglerna, vilket gör att det är svårt att hävda att standarden är principbaserad. IFRS har möjligtvis kvar lite av det tolkningsutrymme som följer med ett principbaserat regelverk, dock mer i andra standarder än i IAS 39. Regelbaserad redovisning leder ofta till att regelverkets punkter följs mekaniskt, utan att det reflekteras över om redovisningen faktiskt ger en rättvisande bild.

B menar att för att förstå de amerikanska reglerna, ska det poängteras att normsättarna i USA i stort sett utgår ifrån att företagen vill lura investerarna. Det har inneburit att FASB har utvecklat ännu fler regler i syfte att förhindra sådant beteende. B fortsätter:

Så långt är det bra, men det går aldrig att skriva regler som täcker in varje enskild situation. Vilket gör att när du skriver tekniska regler så slickar sig revisorer, konsulter och advokater sig om läpparna.

B är till skillnad från respondent A lite skeptisk till att koppla Enronskandalen till bristerna i regelverken och menar att det trots allt inte bara handlar om regler, utan snarare om hur de tillämpas och kontrolleras.

4.3.3 Kritik av IFRS och IAS 39

B håller med de tidigare respondenterna om att begripligheten är en egenskap som försvunnit för länge sedan. Han ifrågasätter om reglerna överhuvudtaget är begripliga, eftersom de numera är så enormt komplexa. Det lämnas så mycket information att även relativt välutbildade specialister har svårt att förstå allt. B erkänner villigt att även han har stora svårigheter med att förstå allt som står i exempelvis en bankredovisning. Just reglerna angående finansiella instrument är från början utvecklade för banker. Problemet är att dessa regler inte alltid lämpar sig till andra typer av verksamheter. B påpekar dessutom att det förmodligen även är svårt att uppfylla de andra kriterierna i IASB:s föreställningsram fullt ut. En anledning till detta är att relevans och tillförlitlighet ofta står i konflikt med varandra.

4.3.4 Värderingsproblematiken

B belyser att den ultimata situationen vid värderingen är att det finns en fungerande marknad som anger ett värde på posten. Problemet är att det för många finansiella instrument i dagsläget inte finns någon marknad. Marknadsvärdet är i princip noll, eftersom ingen vill köpa dem. I det fallet används istället olika vedertagna värderingsmodeller.

Ett slående exempel på vilken effekt små ändringar i värderingsmodeller kan få, i samband med finansiella instrument, är när Citigroup i våras gjorde nedskrivningar på sex miljarder dollar mer än de initialt hade kommunicerat, detta enbart till följd av ändringar i värderingsprinciperna. En trolig förklaring kan vara att revisorerna inte accepterade deras första värderingsberäkningar, utan krävde mer konservativa principer. De förmodligen ganska små ändringarna i parametrarna fick alltså ett genomslag på 6 miljarder dollar. Detta visar på

svårigheten att veta vad som är den korrekta värderingen när det inte finns någon fungerande marknad.

Vad gäller riskvärdering tas hänsyn till risk vid kassaflödesvärderingar och liknande dels genom diskonteringsräntan och dels genom förväntade kassaflöden. Vid osäkerhet i förväntade kassaflöden så görs någon typ av sannolikhetsbedömning. Det svåra blir att bedöma vilka risker som ska tas hänsyn till, vart det ska tas hänsyn till dem och sedan se till så att riskerna inte dubbelräknas. I nuläget hålls dessutom vissa diskussioner om vilken genomslagskraft den ökade riskpremien ska få på diskonteringsräntan.

4.3.5 Redovisningens påverkan på finanskrisen

B tror att redovisningen har påverkat finanskrisen, men att det inte är troligt att redovisningen har gett upphov till den. I slutändan handlar det som sagt inte bara om vilka regler som finns, utan om hur de tillämpas och kontrolleras. Uppföljningen är väldigt viktig, vilket innebär att revisorerna har en betydande roll. Det faktum att det ofta rör sig om väldigt komplexa instrument gör att stor specialistkompetens krävs. Dessutom måste enormt avancerade matematiska modeller hanteras. Värderingsmodeller och liknande tillämpas väldigt okritiskt, på grund av att användarna inte förstår den enormt komplexa underliggande matematiken.

Då har du komplexa instrument, du har komplexa värderingsmodeller, och du har ett regelverk som få begriper. Så du har tre osäkerhetsfaktorer att hantera, och det blir svårt och komplext. Sen har du dessutom användarna, som ska kunna lita på resultatet. Det kan bli väldigt fel, felkällorna är oerhörda. Revisionen kan inte garantera allting, utan det ligger ganska mycket på företagen också, att de har korrekt kompetens och framförallt systemstöd för detta. För på något sätt måste det hanteras.

4.3.6 Finanskrisens påverkan på redovisningen

B påpekar att redovisningsnormerna främst inte är till för att förhindra kriser, utan att de främst är till för att avspegla verksamheter. Möjligheten att utveckla redovisningsnormer som kan förhindra sådana här situationer är därmed förmodligen begränsad. Redovisningen är bara

en del i pusslet med corporate governance, det är snarare så att hela systemet behöver ses över. Det största problemet ligger inte i redovisningen, men det är naturligtvis också ett område som kontinuerligt måste moderniseras och uppdateras. B tror att det krävs en helhetssyn. Redovisning kan inte lösa allt, men det kan vara en komponent i en god corporate governance.

B menar vidare att finansvärlden upplever kriser med jämna mellanrum. Det som har hänt de senaste åren är att kriserna har inträffat oftare. Även vid tidigare kriser har priset på risk varit omdebatterat. Då har situationen lett till någon form av reglering för att ha bättre kontroll över banker och andra företag. Det är alltså troligt att även dagens finanskris leder till denna typ av regleringar. Det kommer i sin tur resultera i att exempelvis banker utvecklar nya varianter för att göra affärer och tjäna pengar.

Någonstans kommer vi att landa i en liknande situation igen. Det som kanske är nytt med det här är att allting är så sammanlänkat nu. Det är ingen som riktigt vet vem som sitter med Svarte-Petter... Det var lite svårare när vi hade guldackor. Nu flyttar man bara ett antal ettor och nollor elektroniskt på en marknad som är konstant öppen dygnet runt. Det finns alltid någonstans du kan handla. Så det kommer nog att ta lite tid innan förhållandena normaliseras. Priset på risk har varit extremt lågt de senaste åren.

B tror att ekonomin kommer att hamna i liknande situationer igen. Förhållandena kommer att normaliseras och någonstans kommer det troligtvis leda till en situation där marknaden prissätter risk fel igen. Det resulterar i sin tur i att för stora risker tas och det leder oss tillbaks till ruta ett igen.

Det är väl så att girigheten gör att nästa generation någonstans glömmet de här dyrköpta läxorna.

4.4 Intervju 4

4.4.1 Presentation

Den fjärde och sista intervjun genomfördes via telefon med Richard Johnsson som arbetar som auktoriserad revisor på Ernst & Young i Stockholm. Respondenten arbetar idag i första hand med små och medelstora företag. Ernst & Young är en ledande global aktör inom revision, skatt, transaktioner, rådgivning och redovisning. Ernst & Young finns i 140 länder runt om i världen. (Ernst & Young, 2008)

4.4.2 Kritik av IFRS och IAS 39

Johnsson inser, precis som tidigare respondenter, problemen med att göra redovisningen begriplig. Det har blivit mer komplicerat med tiden eftersom det finns flera olika regelverk, och det internationella inflytandet har ökat. Vad gäller finansiella instrument så har det dessutom kommit en mängd nya instrument som är mer eller mindre begripliga. Att förstå hur de olika finansiella instrumenten är konstruerade kan ses som en uppgift i sig. Lånebubblan i USA är ett exempel på det, alla insåg inte hur risken transporterades vidare och fortplantade sig ut i världen.

4.4.3 Värderingsproblematiken

Richard Johnsson ställer sig frågan om det finns någon som faktiskt kan göra en korrekt bedömning av ett verkligt värde, med tanke på den osäkerhet som finns idag. Han menar dock vidare att det beror på hur verkligt värde definieras. Om verkligt värde definieras som sista betalkursen för aktien varje dag, då är inte värderingen så komplicerad. Om däremot en mer raffinerad metod ska användas kan det nog påstås att det omöjligt att bedöma det verkliga värdet på något idag. Detta på grund av att osäkerheten är så väldigt stor numera, och det kan konstateras att ingen vet särskilt mycket om framtiden.

4.4.4 Redovisningens påverkan på finanskrisen

Johnsson håller med B om att det främst är andra orsaker än bristande redovisning som har lett till den aktuella finanskrisen. En faktor som möjligtvis kan ha påverkat finanskrisen, utan att ha varit den viktigaste orsaken, tror han dock kan ha varit redovisningen till verkligt värde. Detta på grund av att det vid redovisning till verkligt värde blir lättare att blåsa upp företagets vinster, genom att exempelvis skriva upp värdet på företagets aktier.

Richard Johnsson anser att det inte går att anklaga IASB för de problem som uppstått i samband med den aktuella finanskrisen. Han menar vidare att det alltid är lätt att uttala sig om sådana här händelser i efterhand. Skulden skulle i så fall lika väl kunna läggas på alla aktörer som har förespråkat dagens globala sammanlänkning.

Det är alltid lätt att vara klok och komma med goda råd i efterhand när man har facit.

4.4.5 finanskrisens påverkan på redovisningen

Richard Johnsson tror att finanskrisen kommer att få påverkan på regelverken på något sätt. Normsättarna har tagit lärdom av detta och kommer säkerligen att se över och uppdatera regelverken i den mån det är möjligt. Det är exempelvis tänkbart att redovisning till verkliga värden begränsas i framtiden. Krisen har visat hur svårt det är att värdera något till verkligt värde. Värderingen är väldigt subjektiv.

Finanskrisen har redan påverkat värdering och riskhantering överlag. Respondenten berättar att de på Ernst & Young har fått interna instruktioner om att de ska fokusera mer på de här frågorna och menar att det även gäller övriga företag.

På något sätt kan man väl säga att finanskrisen har öppnat ögonen på alla och visat att saker som man för bara ett par månader sen inte trodde var möjligt, det kan inträffa. Jag tänker då på att stora aktörer kan få problem och gå i konkurs. Och att börsen kan gå ner i princip hur mycket som helst. Det har man sett nu att det kan inträffa och på så sätt har det påverkat mycket.

Liknande mönster har upprepat sig med relativt korta mellanrum. Johnsson tror att skillnaden idag, i jämförelse med tidigare kriser, är att den aktuella krisen är global på ett helt annat sätt. Krisen har därför fått en snöbollseffekt runt om i hela världen. Det alla bör försöka komma ihåg är de frågor och funderingar som har uppstått till följd av dagens finanskris.

Det är lätt att glömma det här när det vänder, och helt plötsligt har det inte existerat, och man tänker inte i de här banorna.

5 Diskussion och analys

I detta kapitel diskuteras och analyseras den empiri som tagits fram. Detta görs med hjälp av den teori som tidigare presenterats. För att underlätta för läsaren följer kapitlet samma struktur som empirin.

5.1 Regel- eller principbaserat

Efter att ha analyserat intervjuerna kan det konstateras att det finns ett visst motstånd mot en utveckling där IASB:s regelverk blir allt mer regelbaserat. Efter Enronskandalen försökte FASB lösa de brister som tydliggjordes genom att utöka regelverket med ytterligare regler med hög detaljnivå. USA:s uppstramning av regelverket influerade IASB till att införa nya regler. IFRS är tänkt att vara ett principbaserat regelverk, men av empirin kan det utläsas att delar av regelverket uppfattas som väldigt precisa och detaljrika. Detta talar emot det faktum att IFRS är ett principbaserat regelverk, vilket är tänkt att innehålla riktlinjer, mer än regler för enskilda fall. Därmed kan det ifrågasättas huruvida IFRS lever upp till föreställningen om att vara ett principbaserat regelverk. IAS 39 är ett tydligt exempel på en standard som förespråkar väldigt detaljrik redovisning, och som anses vara relativt långt ifrån principbaserad. En orsak till detta är att IAS 39 till stora delar utgår ifrån reglerna angående finansiella instrument i US GAAP, vilka är regelbaserade. Detaljrikedomen kan också bero på att reglerna från början är framtagna för banker. Reglerna för banker är väldigt komplexa, och lämpar sig därför kanske inte alltid för andra verksamheter.

Ett regelverk med mycket detaljregler verkar leda till att redovisningsreglerna följs mekaniskt utan att det egentligen reflekteras över huruvida redovisningen ger en rättvisande bild. Denna utveckling är väldigt olycklig då redovisningen därmed mister sitt ursprungliga syfte, nämligen att förse intressenter med information som hjälper dem att bedöma företagets ekonomiska ställning. Om det vore möjligt att skriva regler som täcker in alla situationer, skulle en regelbaserad redovisning möjligtvis kunna generera det resultat som normsättarna har strävat efter. Det faktum att det förmodligen är en omöjlighet att täcka in alla situationer gör att dagens detaljerade regelverk inte kan fylla sitt syfte fullt ut.

På grund av att marknaden i dagsläget är så oerhört komplex så krävs det naturligtvis viss detaljnivå i de finansiella rapporterna. Det som har hänt är dock att det verkar ha passerats en gräns där ytterliggare regler inte har lett till bättre reglering, utan istället har lett till att redovisningen blivit nästintill obegriplig.

Flera av respondenterna förespråkar en principbaserad redovisning och menar att det vid regelbaserad normgivning är lättare att hitta kryphål och kringgå regelverket. De aktörer som vill gå runt regelverket kommer att hitta kryphål oberoende av hur många nya regler som skrivs. En principbaserad normgivning, som ger mycket tolkningsutrymme, leder dock till att många subjektiva bedömningar måste göras. Detta innebär att det är svårt att fastställa när en felaktig bedömning gjorts. Möjligheten till fritt tolkningsutrymme ger tillfälle att vinkla och presentera information på ett sätt som gynnar det specifika företaget. Det bör därför ifrågasättas huruvida ett principbaserat regelverk skulle göra det svårare för företagen att gå runt regelverken.

Med ovanstående diskussion i åtanke är det tveksamt huruvida mer principbaserade regelverk hade kunnat förhindra situationer som dagens finanskris eller Enronskandalen. Detta på grund av det faktum att det i grund och botten handlar om hur reglerna tillämpas. I slutändan ligger trots allt ansvaret på de enskilda företagen.

5.2 Kritik av IFRS och IAS 39

Som framgår av teori, empiri och föregående stycke så är det tydligt att kritik har riktats mot att regelverken är alltför komplexa och detaljrika. Begripligheten är en egenskap som har förringats när IASB infört nya redovisningsregler. Detta trots att begripligheten räknas upp som en av de kvalitativa egenskaper som redovisningen ska inneha enligt IASB:s föreställningsram. Att användarna av de finansiella rapporterna hoppar över delar av den information som ges är ett tydligt tecken på att all information inte är begriplig för användarna, och kanske inte heller alltid relevant vid deras beslutsfattande. Detta kan ses som en indikation på att redovisningen behöver förändras för att kunna bli mer lättbegriplig för de tänkta användarna. Samtidigt så har den ökade komplexiteten i marknaden kanske gjort att det överhuvudtaget inte är möjligt att avspegla företagets situation på ett fullständigt begripligt sätt.

Vissa av dagens finansiella instrument är så oerhört komplexa att det är omöjligt för de flesta intressenterna att förstå hur instrumenten fungerar, och hur de faktiskt påverkar företagens situation. Detta trots att utförlig information lämnas i noterna om exempelvis värderingen av instrumenten. Det är ytterst tveksamt om det finns någon möjlighet att ge information angående dessa finansiella instrument som är lättbegriplig för användarna av de finansiella rapporterna.

5.3 Värderingsproblematik

Finanskrisen har gjort att diskussionen kring huruvida värderingen till verkligt värde bidrar med någon nytta har eskalerat. Det har visat sig att även då det finns ett marknadspris, är det inte alltid säkert att det innebär ett rättvisande verkligt värde. För att värdet ska vara korrekt krävs en helt effektiv marknad, och en sådan existerar inte idag. Det är möjligt att det snarare är missvisande att redovisa alla de värdepapper som idag har ett obefintligt marknadsvärde till noll. Detta på grund av att det i dagsläget är sådana oerhörda svängningar på marknaden, vilket gör att värdet kan stiga precis lika snabbt som det sjönk. Vid värdering till verkligt värde gör de stora svängningarna på marknaden att redovisningen dessutom kan brista i jämförbarhet. Frågan är om de stora svängningarna i marknadspriset alltid är en korrekt avspeglning av en faktisk värdeförändring.

Det faktum att inte ens marknadsvärdet alltid kan ses som ett korrekt verkligt värde, leder till att det i dagsläget är svårt att dra några slutsatser av de värden som redovisas. I de fall då värderingsmodeller istället används för att fastställa ett verkligt värde blir problemen ännu tydligare. Många modeller kräver en högst subjektiv bedömning, bland annat av risken, vilket gör att tillförlitligheten i värdena kan bli låg. Bara marginella förändringar i värderingsmodellens parametrar kan leda till stora skillnader i resultatet

Idén med verkligt värde är egentligen god. Om ett verkligt värde skulle kunna bestämmas på ett effektivt sätt, skulle ett sådant värde generera den mest relevanta informationen till intressenterna. Problemet är som tidigare nämnts att så inte är fallet. Att endast utgå ifrån anskaffningsvärde vid redovisningen, ger dock inte heller tillräckligt relevant information till användarna av de finansiella rapporterna. En nackdel med att använda sig av anskaffningsvärde är att det ofta ger en inaktuell avspeglning av värdet. En fördel med

anskaffningsvärdet är dock att analytiker då istället kan utnyttja informationen som ges till att göra en bedömning av vad de själva tycker är ett rimligt värde. Det är emellertid inte alla intressenter som har kunskap och nödvändiga verktyg för att kunna göra en egen bedömning.

5.4 Redovisningens påverkan på finanskrisen

I inledningen lyftes Jan Martons åsikter fram om att redovisningen har spelat en betydande roll i finanskrisens utveckling. Marton menar att det främst är brister i redovisningen angående finansiella instrument som spelat en roll i den aktuella finanskrisen. Efter att ha genomfört intervjuer och granskat materialet som framkommit, har det visat sig att åsikterna angående redovisningens betydelse går isär. Flera av respondenterna menar, till skillnad från Marton, att redovisningen visserligen kan ha haft en viss påverkan, men att redovisningens roll i finanskrisens uppkomst är mindre viktig.

En bidragande orsak till finanskrisen kan vara att det har skapats enormt komplexa finansiella instrument, vilka har varit svåra att redovisa på ett rättvisande sätt. Detta har i sin tur lett till att redovisningens transparens och begriplighet blivit lidande. Många användare av de finansiella rapporterna kan därmed få problem med att utläsa vilken situation företagen befinner sig i. Vidare kan värdering till verkligt värde ha påverkat krisens utveckling genom att det har underlättat för företagen att blåsa upp vinsterna, och genom att det har varit svårt att bedöma korrekta värden på exempelvis vissa finansiella instrument. Värderingen till verkligt värde har på grund av de stora svängningarna i marknadsvärde slagit hårt mot vissa företags resultat, och kan på det sättet ha bidragit till att fördjupa krisen. Vid användning av värderingsmodeller har risk dessutom värderats alldeles för lågt. Just den låga prissättningen på risk har varit en stor bidragande orsak till finanskrisen.

5.5 Finanskrisens påverkan på redovisningen

Krisen har sitt ursprung i USA och brister har främst uppdragats i US GAAP. Det faktum att IFRS verkar ha blivit allt mer regelbaserat och allt mer likt US GAAP, tyder på att det kan finnas liknande brister i IFRS. Tidigare kriser har ofta lett till någon slags reglering, exempelvis efter Enronskandalen, vilket gör att det är rimligt att tro att även dagens finanskris kommer att leda till någon förändring i regelverken. Förändringarna i IAS 39 som gjorts i samband med rådande finanskris är ett tecken på att IASB redan nu har insett att regelverket har haft vissa brister och det skulle kunna innebära att ytterligare förändringar är att vänta.

Dagens finanskris drabbar oss i mycket större omfattning än vad exempelvis Enronskandalen gjorde, men vissa paralleller kan ändå dras mellan händelserna. I Enronfallet var bristande redovisning den största orsaken till krisen. Redovisningen spelar kanske inte en lika stor roll i dagens finanskris, men i båda fallen har bristande redovisning gjort att de finansiella rapporterna inte förmedlat det de är avsedda för. Detta har lett till en missvisande bild av den verkliga situationen. Efter Enronskandalen förändrades redovisningen mest i USA, och det är troligt att det är US GAAP som kommer att genomgå mest förändringar nu också. Något som sannolikt kommer att påverka hur stora förändringarna kommer att bli, i både US GAAP och IFRS, är hur snabbt marknaden återhämtar sig igen.

Det kan konstateras att värdering till verkligt värde är något som kan komma att få mindre betydelse i framtida redovisning. Idén om att allt ska värderas till verkligt värde har visat sig bristfällig eftersom dagens marknader ibland är långt ifrån effektiva. Synen på risk och riskvärdering har redan påverkats. Efter att marknaden befunnit sig i en position där priset på risk har varit oerhört lågt, har finanskrisen gjort att risk nu värderas på ett helt annat sätt. Alltför komplexa finansiella instrument som allmänheten inte har förstått sig på har haft spelat en roll i finanskrisen, vilket gör att en frågeställning som författarna tycker är intressant att diskutera är huruvida det ska vara tillåtet att utveckla hur komplexa finansiella instrument som helst. Om det ska vara möjligt att åstadkomma en redovisning som kan uppfylla kraven om begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet krävs det förmodligen en reglering som hindrar finansmarknaden från att ta fram alltför komplicerade finansiella instrument. Om det ska vara möjligt att handla med den här typen av finansiella instrument så är det på

bekostnad av framför allt redovisningens begriplighet, och då måste det konstateras att redovisningen inte längre kan vara helt begriplig för de flesta intressenterna.

Redovisningens främsta roll är troligtvis inte att förhindra kriser eller begränsa handeln med finansiella instrument. Det kommer alltid att finnas folk som vill tjäna pengar på bekostnad av andra, och de kommer förmodligen också hitta sätt att göra detta på, oberoende av hur regelverken ser ut. Finanskrisen har som sagt uppdagat vissa tydliga brister i redovisningsnormerna och krisen kommer troligtvis att leda till relativt omfattande förändringar av både IFRS och US GAAP. Redovisningen är dock inte det enda som behöver uppdateras utan det är bara en del av den förändring som behövs för att bättre kunna kontrollera företagen, och därmed försöka undvika att hamna i en liknande kris i framtiden.

6 Slutsatser

Detta kapitel avser att sammanfatta de viktigaste slutsatserna utifrån den tidigare analysen. Inledningsvis presenteras svaren på uppsatsens frågeställningar. Därefter följer en kort diskussion kring intressanta områden som identifierats i analysen, vilka kan ge uppslag inför vidare forskning.

6.1 Slutsatser

I föreliggande uppsats har det diskuterats om det går att hitta ett samband mellan vedertagna redovisningsnormer och den finanskris som världen upplever idag. Det har även resonerats kring huruvida den framtida redovisningen kan komma att påverkas av den aktuella finanskrisen.

Det råder delade meningar angående redovisningens inverkan på finanskrisens uppkomst, Däremot kan det av ovanstående analys utläsas att redovisningen har haft en viss påverkan på finanskrisens vidare förlopp. Det är dock svårt att fastställa till vilken grad. Den alltför låga prissättningen på risk har bidragit till finanskrisens utveckling. Faktorer som också kan ha påverkat kan vara värdering till verkligt värde, samt det faktum att oärliga människor har utnyttjat kryphål i gällande redovisningsregler för egen vinning. Alltför detaljerade och regelbaserade regelverk kan ha bidragit till möjligheten att hitta kryphål.

Samtliga respondenter är överens om att ett mer principbaserat regelverk skulle vara att föredra. Det kommer dock förmodligen alltid att finnas människor som gör alltför att gå runt regelverken, och då spelar det ingen roll huruvida regelverken är princip- eller regelbaserade. Efter genomförd analys vill författarna trots allt påstå att ett principbaserat regelverk, i kombination med kontroll och uppföljning, skulle kunna göra det svårare för oärliga människor att hitta kryphål. Det skulle dessutom underlätta för användarna av de finansiella rapporterna som i dagsläget ofta har stora bekymmer med att förstå all information i de detaljrika rapporterna.

Vidare kan diskussionen kring finanskrisens följder påvisa att regelverken förmodligen kommer att ändras. Detta stöds även av det faktum att IASB redan, till följd av rådande situation, har gjort ändringar i IAS 39. Förändringar som skulle kunna bli aktuella är en övergång mot mer principbaserade regler, där föreställningen om att redovisningen i sin helhet ska ge en rättvisande bild av företagets situation är central. Det ska dock inte uteslutas att det istället kommer att utvecklas fler regler för att förhindra ett liknande scenario i framtiden. Efter analysen kan författarna dessutom dra slutsatsen att det är högst troligt att värdering till verkligt värde inte längre kommer att ges samma utrymme i regelverken. Detta på grund av att det i och med finanskrisen har uppdragats att värdering till verkligt värde i många fall blir missvisande.

Det blir intressant att se om USA överger den regelbaserade redovisningen för att gå mot mer principbaserad redovisning. Ett annat scenario skulle kunna vara att det skapas ännu fler regler för att undvika framtida problem. Risken med denna lösning är att ännu mer fokus läggs på de enskilda reglerna och att helheten glöms bort. För många regler skulle också kunna leda till att vissa är irrelevanta och att de överskuggar de regler som faktiskt är relevanta. Det blir även intressant att se om IASB inser att IFRS kanske inte heller kan anses vara principbaserad längre, och därför måste bli mindre komplex och detaljrik.

Sammanfattningsvis anser författarna att redovisningen har spelat en begränsad roll i krisen men menar ändå att redovisningsregelverkens utformning trots allt kan vara viktig, för att i den mån det är möjligt förhindra, eller åtminstone lindra effekterna av, kriser av det aktuella slaget. Det kan dessutom konstateras att finanskrisen troligtvis kommer att leda till förändringar i gällande regelverk.

6.2 Vidare forskning

Under arbetets gång har vissa frågeställningar framträtt. Det skulle vara intressant att i vidare forskning analysera hur finanskrisen faktiskt påverkade gällande redovisningsnormer. Vilka åtgärder vidtogs av de normgivande organen? Skedde en utveckling mot mer principbaserade normer, eller utvecklades ännu fler regler?

Med tanke på ovanstående diskussioner kring om principbaserade regelverk försvårar för dem som vill utnyttja kryphål, skulle det vara intressant att närmare undersöka huruvida det stämmer. Hur pass vanligt är detta bland exempelvis de företag i Sverige som följer svensk normgivning, vilken är principbaserad?

7 Referenser

7.1 Publicerade källor

Artsberg, Kristina (2003) *Redovisningsteori – policy och praxis*, Liber Ekonomi, Upplaga 1:1

Bryman, Alan, Bell, Emma (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber Ekonomi, Upplaga 1:1

Byström, Hans (2007) *Finance Markets, Instruments & Investments*, Studentlitteratur AB

Bäckström, Anders, Forsell, Jan (2008) *Finanskrisen – orsak och risk för svenska företag*, Balans nr 11 2008

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur AB, Upplaga 1

Holmquist, Bengt (2002) *Efter Enron: ”Det ska inte få hända i Europa, inte med våra nya regler!”* Balans nr 2 2002

Hosseini, Asgharian, Nordén, Lars (2007) *Räntebärande instrument värdering och riskhantering*, Studentlitteratur AB, Upplaga 1

Marton, Jan, (2008) *Redovisningen har skuld i krisen*, Dagens Industri 29 september 2008

Marton, Jan, Falkman, Pär, Lumsden, Marie, Pettersson, Anna Karin, Rimmel, Gunnar (2008) *IFRS – i teori och praktik*, Bonnier Utbildning, Upplaga 1:1

Patel, Runa, Davidson, Bo (1995) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur Lund

7.2 Lagtext

FAR SRS Förlag AB, (2008) *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2008*

7.3 Muntliga källor

Anonym, Koncerncontroller, Anonym, personlig intervju 2008-11-26

Anonym, Kvalificerad redovisningsspecialist, KPMG, personlig intervju 2008-12-03

Johnsson, Richard, Auktoriserad revisor, Ernst & Young AB, telefonintervju 2008-12-08

Persson, Oskar, Controller, Wihlborgs Fastigheter AB, personlig intervju 2008-11-26

7.4 Elektroniska källor

Almgren, Jan (2008) *Häng med i finanskrisens alla svängar*
http://www.e24.se/branscher/bankfinans/artikel_777413.e24 2008-11-13

Bengt Ljung (2008) "Så tar vi oss ur finanskrisen"
<http://www.affarsvarlden.se/hem/nyheter/article458472.ece> 2008-11-16

Ernst & Young http://www.ey.com/global/content.nsf/Sweden/Om_EY 2008-12-12

Finansinspektionen "Den finansiella informationens betydelse betonas under marknadsstörningar"
http://www.finansinspektionen.fi/Swe/Publicerat/Pressmeddelanden/20_2008.htm 2008-11-19

KPMG <http://www.kpmg.se/pages/100010.html> 2008-12-08

Petersen, Leif (2008) *Borg sågar USA:s räddningsaktion*
http://www.e24.se/e24special/finanskrisen/artikel_828237.e24 2008-11-19

Riksgälden https://www.riksgalden.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1473.aspx
2008-12-15

Rosén, Hans (2008) *Så funkar finanskrisen*
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=829654> 2008-11-15

TT (2008) *Regeringen varnar för recession*
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=3130&a=852746> 2008-11-18

TT (2008) *Lögn efter lögn i Enronskandalen*
http://di.se/Nyheter/?page=/Artiklar/_Logn_efter_logn_i_Enronskandalen.aspx%3FArticleID%3D2006%255C01%255C31%255C174007%26words%3D%26SectionID%3DEttan%26menusection%3DStartsidan%3BHuvudnyheter 2008-11-21

Wihlborgs Fastigheter AB <http://www.wihlborgs.se/> 2008-12-08

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1 – Intervjuguide företag

Inledning/bakgrund

- 1) Vad jobbar du med och vad är din roll i företaget?
Hur länge har du jobbat inom det här området?
- 2) På vilket sätt ingår finansiella instrument i dina arbetsuppgifter?
- 3) Vad har ni för finansiella instrument?
- 4) Hur görs värderingen av finansiella instrument hos er?

Riskhantering

- 5) På vilket sätt tar ni hänsyn till risk vid värderingen av finansiella instrument?
- 6) Vad har ni för riskpolicy när det gäller värdering av finansiella instrument och vad innebär den?
- 7) I IASB:s föreställningsram nämns fyra kvalitativa kriterier som redovisningen ska uppfylla: tillförlitlighet, relevans, jämförbarhet och begriplighet. Anser du att det är möjligt att leva upp till dessa kriterier vid värdering av finansiella instrument?
- 8) Vad gör ni för att på bästa sätt uppfylla dessa kriterier?

Finanskrisen

- 9) Har finanskrisen redan påverkat värderingen och riskbedömningen?
- 10) Om inte, tror du att den kommer att påverka?
- 11) Anser du att en sådan förändring i så fall skulle vara permanent, och därmed ändra synsättet på risk i framtiden?

Förändring till följd av finanskrisen

- 12) Kommer er riskpolicy att ändras med anledning av finanskrisen?
- 13) Är det något som händer regelbundet? Att riskpolicyn behöver omvärderas?
- 14) Vad har ni lärt er av tidigare erfarenheter, vid exempelvis tidigare kriser, som ni nu har nytta av?

8.2 Bilaga 2 – Intervjuguide redovisningsexperten

Inledning/bakgrund

- 1) Vad jobbar du med och vad är din roll i företaget?
Hur länge har du jobbat med det här området?
- 2) På vilket sätt ingår finansiella instrument i dina arbetsuppgifter?

Riskhantering

- 3) Hur görs värdering av finansiella instrument?
- 4) På vilket sätt tas hänsyn till risk vid värderingen?
- 5) I IASB:s föreställningsram nämns fyra kvalitativa kriterier som redovisningen ska uppfylla: tillförlitlighet, relevans, jämförbarhet och begriplighet. Anser du att det är möjligt att leva upp till dessa kriterier vid redovisning av finansiella instrument?
- 6) Visar marknadsvärde egentligen alltid ett rättvisande värde, som speglar vad en tillgång är värd?

Finanskrisen

- 7) Har finanskrisen redan påverkat värderingen och riskbedömningen?
- 8) Om inte, tror du att den kommer att påverka?
- 9) Anser du att en sådan förändring i så fall skulle vara permanent, och därmed ändra synsättet på risk i framtiden?
- 10) Tycker du att den här krisen har uppdagat några brister i redovisningsnormerna? Krävs det i så fall några förändringar?
- 11) Tror du att IASB kommer att genomföra betydande förändringar i redovisningen för finansiella instrument?
- 12) Vad tycker du att redovisningens roll har varit i finanskrisens utveckling?